

۸۴	پرسش‌های چهارگزینه‌ای	۶	بخش اول - آموزش
۸۷	حس‌آمیزی	۷	فصل اول: بیان
۹۰	پرسش‌های چهارگزینه‌ای	۸	تشبیه
۹۲	ایهام و ایهام تناسب	۱۶	پرسش‌های چهارگزینه‌ای
۹۸	پرسش‌های چهارگزینه‌ای	۲۳	استعاره و تشخیص
۱۰۰	اغراق	۳۲	پرسش‌های چهارگزینه‌ای
۱۰۱	پرسش‌های چهارگزینه‌ای	۳۸	مجاز
۱۰۳	حسن تعلیل	۴۱	پرسش‌های چهارگزینه‌ای
۱۰۵	پرسش‌های چهارگزینه‌ای	۴۵	کنایه
۱۰۷	اسلوب معادله	۴۸	پرسش‌های چهارگزینه‌ای
۱۱۰	پرسش‌های چهارگزینه‌ای	۶۱	نموداری برای تشخیص استعاره، مجاز و کنایه از یکدیگر
۱۱۳	ارسال‌المثل	۵۱	
۱۱۴	پرسش‌های چهارگزینه‌ای	۵۲	فصل دوم: بدیع لفظی
۱۱۴	نماد	۵۳	واج‌آرایی
۱۱۵	پرسش‌های چهارگزینه‌ای	۵۴	پرسش‌های چهارگزینه‌ای
۱۱۶	لف و نشر	۵۶	سجع (به انضمام ترصیع و موازنه)
۱۱۸	پرسش‌های چهارگزینه‌ای	۵۷	پرسش‌های چهارگزینه‌ای
۱۱۹	فصل چهارم: قالب‌های شعری	۵۸	جناس و تکرار
	برخی اصطلاحات شعری و قالب‌های شعر	۶۱	پرسش‌های چهارگزینه‌ای
۱۲۰	شعر	۶۵	فصل سوم: بدیع معنوی
۱۲۷	پرسش‌های چهارگزینه‌ای	۶۶	تناسب
۱۲۹	بخش دوم - آزمون	۶۶	پرسش‌های چهارگزینه‌ای
۱۳۰	آزمون‌های جامع	۶۷	تلمیح
۲۲۶	پاسخ‌نامه تشریحی	۷۷	پرسش‌های چهارگزینه‌ای
۲۲۷	پاسخ‌نامه تشریحی سؤالات فصل ۱ تا ۴	۷۸	تضمین
۲۶۵	پاسخ‌نامه تشریحی آزمون‌های جامع	۷۹	پرسش‌های چهارگزینه‌ای
۳۷۴	پاسخ‌نامه کلیدی	۸۰	تضاد (طباق)
۳۸۱	منابع و مآخذ اصلی	۸۰	پرسش‌های چهارگزینه‌ای
		۸۲	تناقض (متناقض‌نما - بیان نقیضی - پارادوکس)

تشبیه

اگر از بوفهٔ مدرسه یک ساندویچ بخريد که خيلي خشک و سفت باشد، ممکن است هنگام گاززدن به آن حس کنید دارید به یک تکه سنگ گاز می‌زنید؛ حال اگر این حس خود را بیان کنید از تشبیه استفاده کرده‌اید. در این‌جا دو سمت تشبیه، «ساندویچ» و «سنگ» هستند. آن‌چه واقعاً با آن روبه‌رو هستید یعنی ساندویچ، «مشبه» نامیده می‌شود و آن‌چه ذهن شما شبیه به مشبه دیده، یعنی سنگ، «مشبه‌به» است. این دو، ارکان اصلی تشبیه هستند. اما تشبیه دو رکن دیگر هم دارد: یکی کلمه‌ای که ما به وسیلهٔ آن شباهت را بیان می‌کنیم؛ یعنی کلماتی از قبیل «مانند»، «چون»، «همچون»، «مثل» و ... که ادات تشبیه نامیده می‌شوند؛ و دیگری جنبه یا ویژگی مشترک میان دو سمت تشبیه، که به آن «وجه شبه» می‌گوییم. مثلاً در مثال بالا «سفت‌بودن» یا «خشک‌بودن» می‌تواند «وجه شبه» باشد.

به مثال زیر دقت کنید:

«اردشیر از درازی مثل نردبان است». در این‌جا «اردشیر» مشبه است، «نردبان» مشبه‌به، «درازی» وجه شبه و «مثل» ادات تشبیه است.

تشبیه یعنی مانندکردن چیزی به چیز دیگر به دلیل رابطهٔ همانندی.

هر تشبیه چهار رکن دارد:

- ۱) مشبه: چیزی که آن را به چیزی دیگر تشبیه می‌کنیم.
  - ۲) مشبه‌به: چیزی که مشبه به آن تشبیه شده‌است.
  - ۳) ادات تشبیه: کلمه‌ای که همانندی و شباهت میان مشبه و مشبه‌به را می‌رساند.
  - ۴) وجه شبه: جنبه‌ای که مشبه و مشبه‌به از آن جهت به هم شبیه‌اند.
- «علی (مشبه) از لاغری (وجه شبه) مانند (ادات تشبیه) سیخ جارو (مشبه‌به) است».

تست در کدام گزینه «تشبیه» وجود دارد؟

- ۱) او با نگرانی به من نگاه می‌کرد؛ اما من سعی می‌کردم به سمت دیگری نگاه کنم.
  - ۲) هوا کم‌کم داشت تاریک می‌شد.
  - ۳) موهایش مانند شی سیاه بود.
  - ۴) مطمئن بودم که این سکوت خیلی ادامه نمی‌یابد و او سرانجام به سخن خواهد آمد.
- پاسخ گزینهٔ «۳» با کمی دقت درمی‌یابید که جواب درست، ۳ است. در این‌جا نویسنده، میان «مو» و «شب» شباهتی حس کرده و آن را بیان کرده‌است. این دو به ترتیب «مشبه» و «مشبه‌به» هستند. «مانند» هم ادات تشبیه است و «سیاه‌بودن» وجه شبه است.

تست در مصراع روبه‌رو وجه شبه کدام است؟ «آسمان، تیره و سنگین، چو یکی پارهٔ سرب»

- ۱) آسمان   ۲) تیره و سنگین   ۳) چو   ۴) پارهٔ سرب
- پاسخ گزینهٔ «۲» در این بیت «آسمان» مشبه است، «پارهٔ سرب» مشبه‌به است، «چو» ادات تشبیه است و «تیره و سنگین بودن» وجه شبه.

در ادامه فهرست برخی ادا ت تشبیه آورده می شود: (ادات تشبیه به این ها محدود نمی شود؛ هر کلمه ای که معنای شبیه بودن داشته باشد ادا ت تشبیه است).

شبییه به	کارد پهن و درازی شبیه به ساطور قضایی به دست گرفته بودم.
مانند	بدان که قرآن مانند است به بهشت جاودان.
مثل	زن می نشست و مثل جغد او را می پایید.
مثال / بر مثال	دل را بر مثال کوشکی یافت.
چو	فرزند عزیز را به صد جهد / بنشانند چو ماه در یکی مهد
چون	آمد سوی کعبه سینه پر جوش / چون کعبه نهاد حلقه در گوش
همچو	از در خانه مرا طرد کند / همچو سنگ از دهن قلامسنگ
همچون	گر چه بیرون تیره بود و سرد همچون ترس / قهوه خانه گرم و روشن بود همچون شرم
همچنان که	اعمال ما وابسته به ماست؛ هم چنان که روشنائی فسفر به فسفر.
به سان	نیامد به دامن به سان تو گور / ز چنگم رهایی نیایی، مشور
بر سان	دلیری کجا نام او اشکبوس / همی بر خروشید بر سان کوس
چونان	چاه چونان ژرفی و پهناش، بی شرمیش ناباور
به کردار	ز بالا چو پی بر زمین بر نهاد / بیامد فریدون به کردار باد
ماننده	چون به بصره رسیدیم از برهنگی و عاجزی به دیوانگان ماننده بودیم.
به رنگ	به دور پیمانۀ نگاهت اگر زند لاف می فروشی / نفس به رنگ کمند پیچد ز موج می در گلوی مینا

- صبغه های صرف شده از مصدر مانند یا مانستن (مانست، می ماند، ماند و ...) با این که فعل هستند نقش ادا ت تشبیه دارند: «زُخْش (مشتبه) از سرخی (وجه شبه) به گلی سرخ (مشتبه) می مانست (ادات تشبیه)».
- نمودن (اگر در معنای به نظر رسیدن به کار رود): «زُخْش (مشتبه) از سرخی (وجه شبه) گلی سرخ (مشتبه) می نمود (ادات تشبیه)».
- واژه هایی از قبیل «گویی (گفتی)، انگار، گویا و ...» نیز گاهی به عنوان ادا ت تشبیه به کار می روند: «زُخْش (مشتبه) از سرخی (وجه شبه) گفتی (ادات تشبیه) گل سرخ (مشتبه) بود».
- یا در عبارت «ماه که به وضع غم انگیزی ارغوانی رنگ بود ستاره را بزرگ تر می کرد. گویی یک زخم نورافشان است»، «ستاره» مشتبه است، «یک زخم نورافشان» مشتبه است و «گویی» ادا ت تشبیه.
- هم چنین برخی پسوندها مثل «گون، گونه، وش، سا، آسا، وار، فام و ...» نیز می توانند ادا ت تشبیه قرار بگیرند. این ادا ت به مشتبه متصل می شوند: مثلاً این بیت را در نظر بگیرد: «یار چون در جام می بیند رخ گل فام را / عکس رویش چشمه خورشید سازد جام را»، در این بیت «فام» ادا ت تشبیه است و «گلفام» یعنی مانند گل.
- علاوه بر این ها، کلمه «صفت» نیز - با این که پسوند نیست - گاهی درست مشابه پسوندهای بالا عمل می کند. مثلاً در جمله «با چشم بادام صفتش به من نگاه می کرد»، کلمه «صفت» ادا ت تشبیه است و «مشتبه».

تست در کدام یک از بیت‌های زیر «ادات تشبیه» به درستی مشخص نشده است؟

۱) صحبت ابلهان <u>چو</u> دیگ تهی است	از درون خالی، از برون سیهی است
۲) صاف <u>چون</u> آینه می‌باید شدن با خوب و زشت	هیچ چیز از هیچ کس در دل نمی‌باید گرفت
۳) ظاهر نمودن غم پنهانم آرزوست	پروانه وار سوختن جانم آرزوست
۴) چهره‌ات شمع پریشان شده را می‌ماند	کاکلت دود پریشان شده را می‌ماند

پاسخ گزینه «۴» اگر این تست را نتوانسته‌اید پاسخ دهید پیشنهاد می‌کنم یک بار دیگر کادر مربوط به ادات تشبیه را بخوانید! در **ک**؛ «می‌ماند» ادات تشبیه است نه «شده».

تست در کدام یک از مصرع‌های زیر «ادات تشبیه» به درستی ذکر نشده است؟

۱) یکی تیر الماس پیکان <u>چو</u> آب	(ادات تشبیه: چو)
۲) دو چشمش به سان دو نرگس به باغ	(ادات تشبیه: به سان)
۳) ز سر تا به پایش به کردارِ عاج	(ادات تشبیه: به کردار)
۴) برافروخت، گلنارگون کرد روی	(ادات تشبیه: روی)

پاسخ گزینه «۴» در این گزینه «روی» (چهره) مشبه است و «گلنار» مشبّه‌به و ادات تشبیه «گون».

معانی مختلف «چو» و «چون»

باید حواستان باشد که «چو» و «چون» همیشه ادات تشبیه نیستند. «چو» و «چون» تنها هنگامی ادات تشبیه شمرده می‌شوند که در معنای «شباهت» به کار روند.

برخی از رایج‌ترین معانی «چو» و «چون»:

• «چو» و «چون» در معنی «هنگامی که»:

چو کاهه برون آمد از پیش شاه	بر او انجمن گشت بازارگاه
بشنو این نی چون شکایت می‌کند	از جدایی‌ها حکایت می‌کند
- «چون» در معنی «به این دلیل که»:

چون هر چه کنم به گمان خواهد بود، این گمان در حق خویش برم، بهتر.

• «چون» در معنی «چگونه» یا «چرا»: «چون» گاهی بر وزن «دون» تلفظ می‌شود و به معنی چگونه است.

بگفتا عشق شیرین بر تو چون است؟	بگفت از جان شیرینم فزون است
عطا از خلق چون جویی، گر او را مال ده گویی؟	به سوی عیب چون پویی، گر او را غیب‌دان بینی؟

• «چون» (بر وزن «دون») در معنی «چگونگی» و «امکان تردید»: برتر ز چند و چون جبروت و جلال او.

• «چون» در معنی «اگر»:

محال است چون دوست دارد تو را که در دست دشمن گذارد تو را

• «چو» و «چون» در معنی «شباهت»:

در بُن این پُرده نیلوفری	کیست کند با چو منی همسری؟
بیاورد ضحاک را چون نؤند	به کوه دماوند کردش به بند

تست در کدام یک از بیت‌های زیر کلمه مشخص شده «ادات تشبیه» است؟

- ۱) شنید از من چو دلدارم، حدیث عشق و مستی را
- ۲) عشق آن شعله است کاو چو برفروخت
- ۳) در تنگنای ظلمت هستی چه مانده‌ام؟
- ۴) سال‌ها در جست‌وجویش دست و پای می‌زدیم

پاسخ گزینه «۳» در این گزینه «چو» در معنی «مانند» آمده و «ادات تشبیه» است. در گزینه‌های دیگر «چو» و «چون» همگی در معنای «هنگامی که» آمده‌اند و ادات تشبیه نیستند.

تست در کدام یک از بیت‌های زیر کلمه مشخص شده «ادات تشبیه» نیست؟

- ۱) تو مثل خنده گل، مثل خواب پروانه
- ۲) ای یارِ دوردست که دل می‌بری هنوز
- ۳) دل گرفته من همچو ابر بارانی
- ۴) تو سیه چشم چو آبی به تماشای چمن

پاسخ گزینه «۴» در این گزینه «چو» در معنای «هنگامی که» یا «اگر» به کار رفته است نه معنای «شبهت». در دیگر گزینه‌ها کلمه مشخص شده معنای شبهت دارد و ادات تشبیه است.

تست در کدام یک از بیت‌های زیر «ادات تشبیه» به درستی ذکر نشده است؟

- ۱) چند سرگشته دویدم چو فلک تا آخر
- ۲) یار چون در جام می‌بیند رخ گل‌فام را
- ۳) کنیزان و غلامان گرد خرگاه
- ۴) گرت ز دست برآید، چو نخل باش کریم

پاسخ گزینه «۲» در این گزینه «چون» در معنی «هنگامی که» به کار رفته و ادات تشبیه نیست. ادات تشبیه این بیت «فام» است.

ترتیب ارکان در تشبیه

در تشبیه هیچ ترتیب مشخصی برای ارکان وجود ندارد؛ یعنی هیچ دلیلی وجود ندارد که مشبه پیش از مشبه‌به بیاید.

شاید پرسید خوب! چه طور بفهمیم کدام مشبه است و کدام مشبه‌به؟ راه اول و صحیح‌تر این است که سعی کنید بیت را بفهمید، برای این کار نخست باید جمله را مرتب کنید؛ مثلاً مصراع «چون عقده‌ای به بغض فرو بود حرف عشق» را اگر مرتب کنیم، می‌شود: «حرف عشق، چون عقده‌ای، به بغض فرو بود». در این جا به راحتی متوجه می‌شوید که مشبه کدام و مشبه‌به کدام است. راه دیگر و ساده‌تر این است که به ادات تشبیه توجه کنید؛ آن چه بلافاصله بعد از ادات تشبیه می‌آید اغلب اوقات مشبه‌به است.^۱

این جا ادات تشبیه «چون» است و «عقده» که بلافاصله بعد از آن آمده، مشبه‌به. بنابراین مشبه باید «حرف عشق» باشد. اگر نتوانستید از این دو راه استفاده کنید، سعی کنید بفهمید که بیت دارد راجع به چه چیزی حرف می‌زند، آن چیز مشبه خواهد بود. یعنی چه؟ مثلاً فرض کنید در بیت «چون بنابد آفتاب معرفت / از سپهر این ره عالی‌صفت» از مثنوی معنوی، به ترکیب «آفتاب معرفت» برمی‌خورید؛ و از خودتان می‌پرسید معرفت به آفتاب تشبیه شده یا آفتاب به معرفت؟ با نگاهی به بیت و فضای آن، متوجه می‌شوید بیت در

۱. استثنایی بر این قاعده وجود دارد، از جمله وقتی که ادات تشبیه به صورت فعل یا پسوند بیاید.

باب معرفت است؛ پس منطقی‌تر است که شاعر درباره معرفت صحبت کرده باشد (معرفت مشبّه باشد) و برای نشان دادن میزان روشننگری، آن را به آفتاب تشبیه کرده باشد.

❖ **تست** در بیت زیر «مشبّه‌به» کدام است؟

❖ **یک نصف خون تازه و یک نصف مُشکِ تر چون نافه غزال تتراند لاله‌ها** (مناب تریزی)

۱) خون تازه   ۲) مشکِ تر   ۳) نافه غزال   ۴) لاله‌ها

❖ **پاسخ** گزینه «۳» همان‌طور که گفتیم آن‌چه بعد از ادات تشبیه ذکر می‌شود اغلب اوقات مشبّه‌به است، این‌جا نیز «نافه» یا «نافه غزال تتر» (غزال تتر یا غزال ناتار: نوعی آهو) مشبّه‌به است. «لاله‌ها» از جهت «سرخ‌ی و خوشبویی» (یک نصف خون تازه و یک نصف مشکِ تر) به «نافه آهو» تشبیه شده‌اند.

حذف برخی از ارکان تشبیه

بسیاری از اوقات بعضی از ارکان تشبیه حاضر نیستند. مثلاً می‌گوییم «اردشیر مٔ نردبونه» (وجه شبه یعنی «از درازی» حذف شده)؛ یا مثلاً می‌گوییم «اردشیر از درازی، نردبونیّه برا خودش!» (در این‌جا ادات تشبیه یعنی «مٔ» حذف شده)؛ یا اصلاً کار را یک‌سره می‌کنیم و می‌گوییم: «اردشیر نردبونیّه برا خودش!» (هم وجه شبه و هم ادات تشبیه حذف شده و فقط مشبّه و مشبّه‌به آمده‌اند).

❖ **تست** در مصراع «جهان چون شب و تیغ‌ها چون چراغ» کدام رکن تشبیه محذوف است؟

۱) ادات تشبیه   ۲) وجه شبه   ۳) مشبّه   ۴) مشبّه‌به

❖ **پاسخ** گزینه «۲» در این‌جا دو تشبیه وجود دارد؛ «جهان» (مشبّه) «چون» (ادات تشبیه) «شب» (مشبّه‌به)؛ و «تیغ‌ها» (مشبّه) «چون» (ادات تشبیه) «چراغ» (مشبّه‌به). در هر دو تشبیه، همان‌طور که می‌بینید وجه شبه (در اولی تاریکی و سیاهی و در دومی روشنایی و درخشش) حذف شده‌است.

❖ **تست** در بیت «مرا ستاره صبحی که هرچه کوشیدم / شد آخر از نظرم ناپدید، مادر بود»، کدام رکن تشبیه محذوف است؟

۱) ادات تشبیه   ۲) مشبّه   ۳) مشبّه‌به   ۴) وجه شبه

❖ **پاسخ** گزینه «۱» با مرتب‌کردن و کمی تغییر، بیت به این صورت درمی‌آید: «مادر، برای من، ستاره صبحی بود که هرچه کوشیدم، آخر از نظرم ناپدید شد». در این‌جا «مادر» مشبّه است و «ستاره صبح» مشبّه‌به، و «ناپدیدشدن» وجه شبه.

❖ اضافه تشبیهی

گفتیم که گاهی (یا شاید اغلب اوقات) برخی از ارکان تشبیه حذف می‌شوند، یعنی کم‌تر پیش می‌آید که تشبیهی با همه ارکان بیاید. شاعران بیش از همه به حذف وجه شبه علاقه نشان می‌دهند، چرا که تلاش خواننده برای پیدا کردن وجه شبه، خود می‌تواند لذت‌بخش باشد. هم‌چنین اشاره کردیم که گاهی علاوه بر وجه شبه، ادات تشبیه نیز حذف می‌شود؛ یعنی تنها مشبّه و مشبّه‌به (دو سمت اصلی تشبیه) می‌آیند. به نمونه‌های زیر توجه کنید:

علی در دلاوری مانند شیر است. (تشبیه با ذکر تمام ارکان آن)

علی مانند شیر است. (تشبیه با حذف وجه شبه)

علی در دلاوری شیر است.

(تشبیه با حذف ادات تشبیه)

علی شیر است.

(تشبیه با حذف وجه شبه و ادات تشبیه)

به تشبیه‌هایی که در آن وجه شبه و ادات تشبیه هر دو حذف می‌شوند «تشبیه بلیغ» گفته می‌شود. تشبیه بلیغ می‌تواند به دو شکل واقع شود:

(۱) تشبیه بلیغ اسنادی: مشتبّه و مشتبّه‌به در قالب یک جمله اسنادی بیان می‌شوند؛ یعنی با الگوی زیر:

«الف، ب است / شد / بود / باشد / گشت / گردید» (الف: مشتبّه؛ ب: مشتبّه‌به)

مثال اردشیر گل است.

مثال ادبی تر (۱): همه رزمگه، کوه فولاد گشت

گاهی هم نهاد جدا، به قرینه شناسه حذف می‌شود و یافتن تشبیه کمی دشوارتر می‌شود. برای مثال «شیری و منم شکار در پنجه تو» که در آن ضمیر «تو» که مشتبّه بوده به قرینه شناسه حذف شده و فعل دوم نیز کمی جابه‌جا شده و بعد از «من» ظاهر شده؛ یعنی جمله اصلی این بوده: «تو شیر هستی و من شکاری در پنجه تو هستم» که در آن دو تشبیه بلیغ اسنادی وجود دارد.

(۲) تشبیه بلیغ اضافی (اضافه تشبیهی): اضافه تشبیهی به معنی آمدن «مشتبّه» و «مشتبّه‌به» به صورت اضافه (با کسره در بین‌شان) است. یعنی باید تشبیهی در کار باشد؛ بعد اگر این دو رکن اصلی تشبیه، کسره‌ای در بینشان وجود داشته‌باشد، می‌توانیم از وجود اضافه تشبیهی حرف بزنیم. الگوی اضافه تشبیهی الگوی زیر است:

(۱) (۲)

«الف — ب» یا «ب — الف» (الف: مشتبّه؛ ب: مشتبّه‌به)

مثال خورشید گل گل خورشید

مثال ادبی تر (۱): لب لعل (الف — ب)؛ باران رحمت (ب — الف)

• حواستان باشد که اولاً آمدن «ب» بین دو کلمه الزاماً نشانگر اضافه تشبیهی نیست؛ مثلاً «درخت بلند» یا «کتاب علی» یا «کشور ایران» یا «میز مطالعه» و مانند آن، هیچ‌کدام اضافه تشبیهی نیستند؛ چون اصلاً در آن‌ها تشبیهی در کار نیست، درخت مانند بلند نیست، بلکه بلند ویژگی آن است. کتاب مانند علی نیست بلکه علی صاحب کتاب است و ...

ثانیاً هر تشبیهی هم اضافه تشبیهی نیست؛ یعنی باید حتماً این تشبیه با کسره بیان شود تا اضافه تشبیهی در کار باشد. «گل‌رخ» اگر چه از مشتبّه و مشتبّه‌به تشکیل شده ولی اضافه تشبیهی نیست؛ چون کسره‌ای در کار نیست!

هر جا بتوانیم «مانند» اضافه کنیم، تشبیه وجود دارد: فرهاد شدم ← [مانند] فرهاد شدم ← تشبیه من به فرهاد.

در هر اضافه تشبیهی باید دو شرط رعایت شده‌باشد: اول این‌که اضافه (مضاف و مضاف‌الیه) باشد و بین دو اسم کسره آمده‌باشد، دوم این‌که شباهت وجود داشته‌باشد و در آن مشتبّه و مشتبّه‌به حاضر باشند.

چند مثال برای اضافه تشبیهی از کتاب‌های درسی: باران رحمت، آینه دل، بار امانت، خورشید عمر، دانه انسان، فرعون تخیل، سراچه ذهن، فراش باد صبا، دایه ابر بهاری، اطفال شاخ، کشتی عشق و ...

تست در کدام گزینه هر دو ترکیب ذکر شده، «اضافه تشبیهی» است؟

- ۱) بوم محنت، باران محبت
 ۲) مهد زمین، مبتلای عشق
 ۳) ستوده اهل حقیقت، آتش هجران
 ۴) کلاه شکوفه، صنم گریزبا

پاسخ گزینه «۱» «محنت» مانند «بوم (جغد)» است و «محبت» مانند «باران». در گزینه‌های دیگر ترکیب‌های «مبتلای عشق» و «ستوده اهل حقیقت» اضافه تشبیهی نیستند و «صنم گریزبا» هم اصلاً ترکیب اضافی نیست؛ بلکه موصوف و صفت (ترکیب وصفی) است.

تست در مصراع اول بیت «تورا آتش عشق اگر پرسوخت / مرا بین که از پای تا سر بسوخت»، کدام یک از ارکان تشبیه محذوف است؟

- ۱) وجه شبه
 ۲) مشبّه‌به
 ۳) مشبّه
 ۴) ادات تشبیه

پاسخ گزینه «۴» مشبّه: عشق. مشبّه‌به: آتش. وجه شبه: سوزاندن.

تست ترکیب موجود در کدام گزینه اضافه تشبیهی است؟

- ۱) خوهای اهریمنی
 ۲) پادشاه ماردوش
 ۳) درفش کاویان
 ۴) تخم نیکی

پاسخ گزینه «۴» در این گزینه، نیکی به تخم (بذر) مانند شده که قابل کاشتن است. گزینه‌های دیگر، همگی ترکیب وصفی (موصوف و صفت) هستند و اصلاً اضافه (مضاف و مضاف‌الیه) نیستند.

تست در کدام بیت «اضافه تشبیهی» به کار نرفته است؟

- ۱) سر ما فرو نیاید، به کمان ابروی کس
 ۲) سزدم چو ابر بهمن، که بر این چمن بگیریم
 ۳) شب ظلمت و بیابان به کجا توان رسیدن؟
 ۴) سر درس عشق دارد، دل دردمند حافظ
 که درون گوشه‌گیران، ز جهان فراغ دارد
 طرب‌آشیان بلبل، بنگر که زاغ دارد
 مگر آن‌که شمع رویت، به رهم چراغ دارد
 که نه خاطر تماشا، نه هوای باغ دارد

پاسخ گزینه «۲» در این بیت «ابر بهمن» و «آشیان بلبل» هیچ‌کدام اضافه تشبیهی نیستند. گزینه «۱» «کمان ابرو»، در «شمع رو» و در «درس عشق» اضافه تشبیهی هستند (ابرو مانند کمان است؛ رو (چهره) مانند شمع است؛ عشق مانند درس است).

تشبیه مرکب^۱

گاهی در تشبیه، مشبّه از دو چیز تشکیل شده، و مشبّه‌به نیز از دو چیز دیگر. در چنین تشبیه‌هایی، وجه شباهت، رابطه این دو چیز با هم است؛ یا حاصل جمع شدن آن‌ها با هم، یا نتیجه حاصل از آن‌ها. برای مثال فرض کنید اردشیر کفش‌های کتانی با شلوار مردانه پوشیده باشد و من بگویم: کفش‌های کتونی اردشیر با شلوار مردونه‌اش مثل خوردن چلوکباب با سس پاستاست! کفش کتانی یا شلوار مردانه هیچ‌کدام شبیه چلوکباب یا سس پاستا نیستند؛ بلکه «پوشیدن کفش کتانی با شلوار مردانه» (مشبّه) شبیه به «خوردن چلوکباب با سس پاستا» (مشبّه‌به) است؛ یعنی هر کدام از مشبّه و مشبّه‌به دو چیز هستند و وجه شبه، نتیجه حاصل از آن‌هاست؛ ناهمسازی و عدم تناسب میان دو چیز.

۱. نام تشبیه مرکب در سؤالات کنکور ذکر نمی‌شود؛ اما برخی تست‌های کنکور نشان می‌دهند که یادگیری این مبحث لازم است. برای مثال گاهی در تست پرسیده می‌شود که تشبیه در کدام گزینه با دیگر گزینه‌ها متفاوت است؛ و تنها در یک گزینه، تشبیه مرکب وجود دارد.

مثال ادبی‌تر: «دیده اهل طمع به نعمت دنیا پر نشود هم‌چنان که چاه به شبنم» (سده‌ی) در این جا مشبه «پرسدن دیده اهل طمع با نعمت دنیا»ست و مشبه‌به «پرسدن چاه با شبنم»؛ وجه شبه «ناتوانی در پرکردن حجمی بسیار زیاد با دانه‌های بسیار ریز» است و ادات تشبیه «هم‌چنان». در این جا چشم انسان طعمکار شبیه به چاه نیست، نعمت دنیا هم شبیه به شبنم نیست؛ ولی موضوع این است: همان‌طور که چاه با شبنم پر نمی‌شود، چشم انسان طعمکار نیز با نعمت دنیا پر نمی‌شود (از نعمت‌های دنیایی سیر نمی‌شود). این شباهت میان نتیجه حاصل از اجزای مشبه و نتیجه حاصل از اجزای مشبه‌به وجود دارد نه میان خود اجزا.

مثالی از کتاب درسی: «اعمال ما وابسته به ماست؛ هم‌چنان که روشنایی فسفر به فسفر» (آندره ژید). در این جا نیز وابستگی اعمال ما به ما، به وابستگی روشنایی فسفر به فسفر تشبیه شده‌است و تشبیه مرکب است.

تشبیه مرکب: تشبیهی است که در آن مشبه و مشبه‌به، هر کدام از دو چیز تشکیل شده است و وجه شبه یا رابطه این چیزها با هم است؛ یا حاصل جمع شدن آن‌ها با هم؛ یا نتیجه حاصل از آن‌ها. **مثال** ۱ هر که علم خواند و عمل نکرد، بدان ماند که گاو راند و تخم نیفشاند. (سده‌ی) (مشبه: هر که علم خواند و عمل نکرد؛ وجه شبه: بی‌بهره ماندن از عمل خود (این وجه شبه را خودمان با توجه به مشبه و مشبه‌به دریافته‌ایم)؛ مشبه‌به: آن که گاو راند و تخم نیفشاند.) **مثال** ۲ خود رفته و عاشق شدم، آن گیسوی پرتاب را چون ماهی‌ای کوفکنده بر حلق خود قلاب را (کافی شاپوری) (مشبه: عاشق شدن شاعر به گیسوی پریچ و خم معشوق؛ مشبه‌به: ماهی‌ای که با دست خود قلاب را به گلویش می‌اندازد! وجه شبه: انتخاب آگاهانه دشواری و سختی)

بیت در کدام بیت، مصراع اول «مشبه» و مصراع دوم «مشبه‌به» است؟ (گزیده ۸۶)

۱) عشق دانی چیست؟ سلطانی که هر جا خیمه زد	بی‌خلاف آن مملکت بر وی مقرر می‌شود
۲) ماه خورشیدنماتیش ز پس پرده زلف	آفتابیی است که در پیش سحابی دارد
۳) ز خلق، گوی لطافت تو برده‌ای امروز	که دل به دست تو گویی است در خم چوگان
۴) ای زلف تو کمندی، ابروی تو کمائی	وی قامت تو سروری، وی روی تو بهاری

پاسخ گزینۀ «۲» در این گزینه با سه تشبیه سر و کار داریم: دوتا ساده (ماه مانند خورشید او: چهره مانند خورشیدش / زلف مانند پرده‌اش) و دیگری مرکب: «چهره مانند خورشید او از پس زلف مانند پرده‌اش» مثل «آفتابیی است که ابری جلوی آن باشد» که بخش اول آن مشبه و بخش دوم آن مشبه‌به است.

بیت در کدام بیت طرفین تشبیه، فقط یک کلمه نیست؟ (آسانی ۸۴)

۱) خداوند شبم را روز گردان	چو روزم بر جهان پیروز گردان
۲) شبی دارم سیاه از صبح نومید	در این شب روسپیدم کن چو خورشید
۳) ندارم طاقت این کوره تنگ	خلاصی ده مرا چون لعل از این سنگ
۴) چو بر زد آتش مشرق زبانه	ملک چون آب شد زانجا روانه

پاسخ گزینۀ «۳» می‌دانیم که مقصود از طرفین تشبیه، مشبه و مشبه‌به است. در این بیت شاعر «خلاص شدنش از کوره تنگ» را به «جدا شدن لعل (جوهر) از سنگ» تشبیه کرده‌است (جوهرات را از دل سنگ‌ها درمی‌آورند).

مخصوص حرفه‌ای‌ها

چند نکته درباره تشبیه:

• گاهی اضافه تشبیهی با رای فک اضافه می‌آید؛ یعنی کسرۀ اضافه حذف شده، به جای آن حرف «را» می‌آید (و بسیاری از اوقات جای مضاف و مضاف‌الیه عوض می‌شود). برای مثال، شاعر به جای آن که بگوید «میدان حرص» می‌گوید: «حرص را میدان». یا به جای «روزن رزق» می‌گوید «رزق را روزن»: بس فراخ است حرص را میدان سخت تنگ است رزق را روزن

• گاهی در بیت، کلمه مرکبی وجود دارد که فشرده یک جمله دارای تشبیه است. مثلاً خیام در بیتی می‌گوید:

هر که با پولادبازو پنجه کرد خاطر مسکین خود را زنجه کرد

در این جا کلمه مرکب «پولادبازو» را داریم که در حقیقت فشرده این جمله تشبیهی است: «شخصی که بازوی او مانند پولاد است»؛ یا مثلاً کلمه «گل چهره» یعنی کسی که چهره او مانند گل است.

• گاهی تشبیه، به صورت «بدل» به کار می‌رود؛ یعنی یک وصف که جای واقعی آن بعد از یک اسم است، بدون هیچ کسرهای، و می‌توان دو طرف آن وصف علامت ویرگول گذاشت، و این وصف یا بدل نقش مشبّه‌به را بازی می‌کند:

«ماه، این مشعل آسمانی، سرتاسر دشت را روشن ساخته بود».

• برخی تشبیه‌ها بر پایه مساوی دانستن مشبّه و مشبّه‌به شکل می‌گیرند که معمولاً با کلماتی مثل «یا» یا «خواه ... خواه ...» می‌آیند: «لب توست یا چشمه کوثرست» که یعنی «لب تو» با «چشمه کوثر» فرقی ندارد و در حقیقت: لب تو مانند چشمه کوثر است.

• گاهی در تشبیه، شاعر مشبّه را بر مشبّه‌به ترجیح و برتری می‌دهد و تشبیه به شکلی ظریف‌تر و دشوارتر بیان می‌شود.

مثلاً می‌گوید: «گل، نسخه جمال ز رویت گرفته است» که یعنی گل زیبایی‌اش را از روی تو گرفته‌است، و در حقیقت به شکلی ظریف روی معشوق را به گل تشبیه کرده و بر آن برتری داده‌است. این نوع تشبیه را تشبیه «تفضیل» یا «مرجح» می‌نامند.

پرسش‌های چهارگزینه‌ای

۱- در کدام عبارت آرایه «تشبیه» وجود ندارد؟

(زمان ۸۲)

- ۱) هوا همچون نگاه وحشتناک غارها حرکتی نداشت.
- ۲) شبهه چند اسب بی‌شکیب، سکوت را در هم می‌شکست.
- ۳) سوسوی چند مشعل، پردهٔ سیاه شب را می‌درید.
- ۴) او در یک شب ظلمانی چون اختری روشن و پرفروغ از تاریکی و سیاهی گریخت.

۲- در کدام گزینه «تشبیه» وجود دارد؟

- ۱) چه خوش روزی بُود روز جدایی
  - ۲) گر اُمیدت نماند وای جانم
  - ۳) منم چون شاخ تشنه در بهاران
  - ۴) چه باشد گر خورم صد سال تیمار
- اگر با وی نباشد بی‌وفایی
که بی‌امید یک ساعت نامم
تویی همچون هوای ابر و باران
چو بینم دوست را یک روز دیدار

۳- در کدام گزینه «تشبیه» وجود ندارد؟

- ۱) پاکیزه‌تنی چو نقره خام
- ۲) شیشه صاف از می دلکش
- ۳) مجلس آراستند و می خوردند
- ۴) لب دریاست چون لب دلبر

۴- در کدام یک از ابیات زیر «تشبیه» به کار رفته است؟

- ۱) جانا دلم چو عود بر آتش بسوختی
- ۲) از آب دیده چو طوفان نوح شد همه مرو
- ۳) شی چو روز فراقی بتان، سیاه و دراز
- ۴) تا با تو راز گویم و فارغ شوم دمی

۵- در ابیات مربوط به کدام گزینه، در هر مصرع یک تشبیه به کار رفته است؟

- الف) همچو روی عاشقان بینم به زردی روی باغ
  - ب) چه دریایی! چه طوفانی! که من در پیچ و تاب آن
  - ج) بوی شیر از لب همچون شکرش می آید
  - د) هوا چو بیشه‌الماس گردد از شمشیر
- ۱) ب و د   ۲) الف و ج   ۳) ب و ج   ۴) الف و د

۶- در کدام یک از بیت‌های زیر «تشبیه» وجود دارد؟

- ۱) با من بی‌کس تنه‌اشده، یارا تو بمان
- ۲) ز سوز تب نمی‌نالم، طبیبا درد سر کم کن
- ۳) خیال‌نگیز و جان‌پور، چو بوی گل سراپایی
- ۴) واعظان کاین جلوه بر محراب و منبر می‌کنند

(ناتل ۷۹)

۷- در کدام گزینه هر چهار پایه «تشبیه» ذکر شده است؟

- ۱) ایام گل چو عمر، به رفتن شتاب کرد
- ۲) تو سرو جویداری، تو لاله بهاری
- ۳) چو دریای خون شد همه دشت و راغ
- ۴) گه نیم کوهم ز صبر و حلم و داد

۸- در همه گزینه‌ها به جز گزینه ..... دو تشبیه به کار رفته است.

- ۱) تو را در دل درخت مهربانی
- ۲) دلم در بند تنهایی بفرسود
- ۳) قرار در کف آزادگان نگیرد مال
- ۴) هلاک ما چنان مهمل گرفتند

(رایش ۷۸)

۹- در کدام بیت از «آرایه تشبیه» استفاده شده است؟

- ۱) تو در روی جوهر کشی رنگ را
  - ۲) چو بلبل در قفس روز بهاران
  - ۳) نه صبر در دل عاشق، نه آب در غربال
  - ۴) که قتل مور در پای سواران
- ۱) جواهر تو بخشی دل سنگ را
- ۲) خرد را تو روشن بصر کرده‌ای
- ۳) مهندس بسی جوید از رازشان
- ۴) همه آفریده است بالا و پست

۱۰- در کدام گزینه «تشبیه» وجود ندارد؟

- (۱) تو آن درخت گلی کاعتدال قامت تو
 (۲) ز خون، رود گفتی میستان شده‌است
 (۳) زلف دلدار چو زَنار همی فرماید
 (۴) آسمان‌وار است دامنِ مرادِ ناکسان
- ببرد قیامتِ سَروِ بلندبالا را
 ز نیزه هوا چون نیستان شده‌است
 برو ای شیخ که شد بر تن ما خرّقه حرام
 گر مرا پیوندداری نیست، گو هرگز میباش

۱۱- در همهٔ ابیات زیر آرایهٔ «تشبیه» وجود دارد به‌جز گزینهٔ .....

- (۱) زلفِ زریّن تو شعله‌رنگ است
 (۲) که را رسد که کند عیب دامن پاکت
 (۳) کس چون غم زلیخا یوسف ندیده داند
 (۴) بننده‌وار آمدم به زنهارت
- با دلم شعله‌آسا به جنگ است
 که همچو قطره که بر برگ گل چکد پاکی
 دست بریده حالش دست بریده داند
 که ندارم سلاح پیکارت

۱۲- از میان ابیات زیر کدام بیت‌ها دارای آرایهٔ «تشبیه» هستند؟

- (الف) مردم چشمم که می‌گردد به گرد روی تو
 (ب) از پای تا سر چشم شو، حسن و جمالش را نگر
 (ج) لحظه‌های عمر بی‌سامان، می‌رود سنگین
 (د) هر آن کسی که در این حلقه نیست زنده به عشق
 (ه) هر میی کز کف ساقی غمت کردم نوش
- طفل را ماند که در مهتاب بازی می‌کند
 و ره نیایی سوی او، بنشین جمالش را نگر
 اشک خون‌آلوده‌ام دامن، می‌کند رنگین
 بر او نمرده به فتوای من نماز کنی
 گویا خون جگر بود که در ساغر کرد

(۱) الف، ج، د ه

(۳) ب، ج، ه

۱۳- در کدام بیت با دو «تشبیه» روبه‌رو هستیم؟

- (۱) چون آینه، جان نقش تو در دل بگرفته است
 (۲) جرم گردون تیره و روشن در او آیات صبح
 (۳) آن شاخه‌های نازنج، اندر میان ابر
 (۴) چون شبینم اوفتاده بُدم پیشِ آفتاب
- دل در سر زلف تو، فرورفته چو شانه است
 گویی اندر جان نادان، خاطر داناستی
 چون پاره‌های اخگر، اندر میان دود
 مهرم به جان رسید و به عیوق بر شدم

۱۴- در ابیات مربوط به کدام گزینه، هر مصرع یک تشبیه دارد؟

- (الف) منقل در آر چون دل عاشق که حجره را
 (ب) بساطی سبز چون جان خرده‌مند
 (ج) مجلس چو گرم گردد چون آه عاشقان
 (د) همچو گلبرگ طری هست وجود تو لطیف
- رنگ سرشک عاشق شیدا برافکند
 هوایی معتدل چون مهر فرزند
 می راز عاشقان شکیا برافکند
 همچو سرو چمن خلد، سراپای تو خوش

(۱) الف، ب (۲) الف، ج (۳) ب، ج (۴) ب، د

۱۵- در کدام بیت زیر «تشبیه» وجود ندارد؟

- (۱) چشم جادوی تو خود عینِ سوادِ سحر است
 (۲) در خم زلف تو آن خال سیه دانی چیست؟
 (۳) زلف مشکین تو در گلشن فردوسِ عذار
 (۴) تا سر زلف تو در دست نسیم افتاده است
- لیکن این هست که این نسخه سقیم افتاده‌است
 نقطهٔ دوده که در حلقهٔ جیم افتاده‌است
 چیست؟ طاووس که در باغ نعیم افتاده‌است
 دل سودازده از غصه دونیم افتاده‌است

۱۶- در عبارت «به نام آن خدای که مهر او بلانشینان را کشتی نوح است»، «مشبّه» کدام است؟

(۱) بلانشینان (۲) کشتی (۳) نام (۴) مهر

۱۷- در بیت زیر به ترتیب «مشبه، مشبه‌به و وجه شبه» کدام‌اند؟

- «گفتا برو چو خاک تحمل کن ای فقیه
 ۱) تو (گفتا)، خاک (اول)، خواننده‌ای
 ۲) تو (برو)، خاک (دوم)، تحمل کن
 ۳) فقیه، خاک (اول)، تحمل کن
 ۴) فقیه، خاک (دوم)، خواننده‌ای
- ۱۸- در همهٔ گزینه‌ها، به‌جز گزینهٔ ..... «اضافهٔ تشبیهی» به کار رفته‌است. (بهر ۷۵)

- ۱) در اعماق دریاها و اوج آسمان‌ها تو را می‌جویند.
 ۲) غواص خرد، بازیچهٔ کوچک‌ترین موجش می‌گردد.
 ۳) گهوارهٔ لرزان زمین، با کوه‌های گران‌سنگ، استوار گردید.
 ۴) هستی خود را در اقیانوس بی‌کران وجود محو خواهند کرد.

۱۹- در کدام گزینه تشبیه نمی‌یابید؟

- ۱) کمانِ ابرویش را گو بزن تیر
 ۲) بر آبی ای آفتاب صبح امید
 ۳) غم گیتی گر از پایم درآرد
 ۴) چو طفلان تا کی ای زاهد فریبی
- که پیشی دست و بازویش بمیرم
 که در دست شبِ هجران اسیرم
 به‌جز ساغر که باشد دستگیرم؟
 به سیب بوستان و شهد و شیرم

۲۰- در کدام گزینه دو «اضافهٔ تشبیهی» به کار رفته‌است؟

- ۱) نه باغ ماند و نه بستان که سرو قامت تو
 ۲) تا بستهٔ بند اجل خویش نگردیم
 ۳) دوست دارم که بیوشی رخ همچون قمرت
 ۴) همه قبیلهٔ من عالمان دین بودند
- برست و ولوله در باغ و بوستان انداخت
 از بند غم عشق تو آزاد مبادیم
 تا چو خورشید نبیند به هر بام و درت
 مرا معلم عشق تو شاعری آموخت

۲۱- در کدام یک از بیت‌های زیر «ادات تشبیه» ذکر شده‌است؟

- ۱) منم ابر و تویی گلبن، که می‌خندی چو می‌گیرم
 ۲) نه عجب اگر به عالم، اثری نماند از ما
 ۳) آن روشنی که چون به پیاله فرو چکد
 ۴) بر ما ز آب دیده، شبِ دوش تا به روز
- تویی مهر و منم اختر، که می‌میرم چو می‌آیی
 که بر آسمان نبینی، اثر از شهاب ماند
 گویی عقیق سرخ به لؤلؤ فروچکید
 بازارن محنت آمد و سیل بلا گذشت

۲۲- در کدام گزینه تشبیه دیده نمی‌شود؟

- ۱) وقتی اگر برانجام بندهٔ دوزخم بکن
 ۲) با دوستان خویش نگو می‌کند چنانک
 ۳) یوسف شنیده‌ای که به چاهی اسیر ماند
 ۴) در تنگنای ظلمت هستی چه مانده‌ام؟
- کآتش آن فرو کشد، گریه‌ام از جدابیت
 سلطان نگه کند به تکبر سپاه را
 این یوسفی است بر زنج آورده چاه را
 تا کی چو کرم پیله همی گرد خود تنم؟

۲۳- با توجه به بیت «این نان و آب چرخ، چو سیل است بی‌وفا/ من ماهی‌ام، نهنگم، عیانم آرزوست» کدام

گزینه «مشبه‌به» نیست؟ (نمایی ۷۴)

- ۱) سیل
 ۲) عیان
 ۳) ماهی
 ۴) نهنگ

۲۴- «مشبه‌به» در بیت: «نه این ریسمان می‌برد با منش/ که احسان کمندی است در گردش» کدام کلمه

است؟ (رایشی و بهر ۷۳)

- ۱) احسان
 ۲) ریسمان
 ۳) گردن
 ۴) کمند

۲۵- آرایه «تشبیه» در کدام گزینه دیده می‌شود؟

- ۱) اشکم ولی به پای عزیزان چکیده‌ام
- ۲) به دیدارت آرایش جان کنم

۲۶- کدام گزینه تشبیه ندارد؟

- ۱) به ساغر نقل کرد از خُم شراب آهسته‌آهسته
- ۲) فریب روی آشناک او خوردم ندانستم
- ۳) بدین خرسندم از نسیان (= فراموشی) روزافزون پی‌ری‌ها
- ۴) کباب نازک دل آتش هموار می‌خواهد

۲۷- در کدام گزینه آرایه «تشبیه» دیده نمی‌شود؟

- ۱) فراق یار که پیش تو کاه‌برگی نیست
- ۲) هر کسی را به تو این میل نباشد که مرا
- ۳) زاهد از ما به سلامت بگذر کاین می لعل
- ۴) صبر است مرا چاره هجران تو لیکن

۲۸- در همه گزینه‌ها به‌جز گزینه ..... دو «تشبیه» به کار رفته‌است.

۱) گذشت روزگاران بین که دوران شیبای ما ۲) دو چشم باز نهاده نشستام همه شب ۳) حافظا شاید اگر در طلب گوهر وصل ۴) عاشقی مایه شادی بود و گنج مراد	۱) در این سیلاب غم دسته‌گلی شاداب را ماند ۲) چو فرقدین و نگه می‌کنم ثریا را ۳) دیده دریا کنم از اشک و در او غوطه خورم ۴) دل خالی ز محبت، صدف بی‌گهر است

۲۹- در همه گزینه‌ها به‌جز گزینه ..... دو «تشبیه» به کار رفته‌است.

۱) تو را در دل درخت مهربانی ۲) دلم در بند تنهایی بفرسود ۳) شیرین ننماید به دهانش شکر وصل ۴) به چمن خرام و بنگر بر تخت گل که لاله	۱) به چه ماند؟ به گلزار خزانگی ۲) چو بلبل در قفس روز بهاران ۳) آن را که فلک زهر جدایی نچشاند ۴) به ندیم شاه ماند که به کف ایاغ (= پیاله) دارد

۳۰- در ابیات همه گزینه‌ها به‌جز گزینه ..... همه ارکان تشبیه آمده‌است. (رایضی ۷۲)

۱) آن که لرزد همچو مرغ نیم‌بسمل، صبح و شام ۲) هر نسیمی که به من بوی خراسان آرد ۳) خوشبخت آن که مادر دانا به روز و شب ۴) وظیفه زن و مرد ای حکیم دانی چیست؟	۱) در زمستان پیکر عریان دهقان است و بس ۲) چون دم عیسی در کالبدم جان آرد ۳) چونان فرشته بر سر او سایه‌گستر است ۴) یکی است کشتی و آن دیگری است کشتیان

۳۱- کدام گزینه تشبیه ندارد؟

- ۱) غم زمانه که هیچش کران نمی‌بینم
- ۲) دیدی آن قهقهه کیک خرامان حافظ
- ۳) همی ندانی ای آفتابِ غالیه‌موی
- ۴) از لعل تو گر یابم، انگشتری زنهار

۳۲- در کدام یک از گزینه‌های زیر، ترکیب مشخص شده «اضافه تشبیهی» نیست؟

۱) وگرنه روز فراق تو مردن آسان بود ۲) نسیم ناممیدی از سر دیوارم اندازد ۳) چراغ دیده به راه تو تا سحر می‌سوخت ۴) هرچند که می‌یویم، صحرای محبت را	۱) امید وصل تو نگذاشت تا دهم جان را ۲) شوم گر مرغ و بنشینم به دیوارِ سرای او ۳) ز گرمی جگرم دوش چشم تر می‌سوخت ۴) جز خسته نمی‌یابم، جز کشته نمی‌بینم

۳۳- کدام یک از ترکیب‌های مشخص شده، «اضافه تشبیهی» نیست؟

رهاکن به گُرداپ بی‌بیزاری‌آم
طایر شادی از دام جسته
رشته آرزوها گسسته
لب خموش از سخن؛ دیده، بسته

۱) دل‌آزده از یار و از یاری‌آم
۲) دامن خوش‌دلی رفته از دست
۳) از جوانی نمانده به‌جز یاد
۴) غرقه در خاطرات جوانی

۳۴- در کدام گزینه «اضافه تشبیهی» به کار نرفته است؟

عجب شبی که در آن شب، امید فردا نیست
در مجلس ما، ماه رخ دوست تمام است
در درد بمردیم چو از دست دوا رفت
کند شیخ و برهن سجده آن محراب ابرو را

۱) شب فراق تو را روز وصل پیدا نیست
۲) گو شمع میارید در این جمع که امشب
۳) از پای فتادیم چو آمد غم هجران
۴) نزع کفر و دین برخاست تا برقع برفکندی

۳۵- در کدام یک از بیت‌های زیر نوع «اضافه تشبیهی» با بیت‌های دیگر متفاوت است؟

تا به امداد نسیمی ره به کویی یافتم
یک شکرخنده که با روح روان می‌ارزد
زان‌که پیوسته بود هم‌زه و هم‌زانویت
باشد کز آن میانه یکی کارگر شود

۱) عمری از سنگ حوادث، سوده گشتم چون غبار
۲) بگشا غنچه لب را بنما بر همه کس
۳) زلف هندوی تو باید که پریشان نشود
۴) از هر کرانه تیر دعا کرده‌ام روان

۳۶- در کدام بیت «ادات تشبیه» نیامده است؟

وقتی که خبردار شدم، سوخته بودم
جایی که یقین آید، پندار نمی‌گنجد
چونان مسافری که به ناگاه می‌رسد
کار ما همچو سحر با نفسی افتاده است

۱) پروانه صفت چشم به او دوخته بودم
۲) چون پرده براندازد، عالم به سر اندازد
۳) همواره عشق بی‌خبر از راه می‌رسد
۴) به دلارام بگو ای نفس باد سحر

۳۷- در کدام یک از بیت‌های زیر «تشبیه» وجود ندارد؟

ز بند موی تو هر تار مسکنی است مرا
به جای هر مژه در چشم سوزنی است مرا
ز لعل در بِن هر سنگ دامنی است مرا
به هر کجا که مصافی است، دشمنی است مرا

۱) ز خاک کوی تو هر خاک سوسنی است مرا
۲) برای آن‌که ز غیر تو چشم بردوزم
۳) ز بس که بر سر کوی تو اشک ریخته‌ام
۴) از آن زمان که ز تو لاف دوستی زده‌ام

۳۸- در کدام یک از بیت‌های زیر «تشبیه» وجود ندارد؟

آیا چه خطا دید که از راه خطا رفت؟
وان نه بالای صنوبر که درخت رطب است
ما را ز درد گشته و غافل ز درد ما
به هواداری آن عارض و قامت برخاست

۱) آن ترک پری‌چهره که دوش از بر ما رفت
۲) آن نه زلف است و بناگوش، که روز است و شب است
۳) ای سرخ گشته از تو به خون، روی زرد ما
۴) ز چمن باد سحر بین که ز پای گل و سرو

۳۹- در کدام گزینه همه ترکیب‌ها «اضافه تشبیهی» است؟

(رایتی ۸۹)

۱) آبروی بندگان، جمال عشق، اوج بلاغت، تقصیر خویش
۲) بنات نبات، بحر مکاشفت، مهد زمین، تیر مژگان

۱) گوشه کلاه، روی ماه، روی تعظیم، قبه عرش
۲) دروگر زمان، عصاره تاک، شهد فایق، موسم ربیع

۴۰- «تشبیه» در کدام گزینه با گزینه‌های دیگر متفاوت است؟

کز جنگ با شب، پای تا سر غرق خون است
چون اشک عروسی است برفاتده به رخسار
من عودم و از سوختنم نیست رهایی
فردا مرا چو قصه فراموش می‌کنی

۱) اندام من اندام شمعی واژگون است
۲) وان قطره باران که برفاتد به گل سرخ
۳) بزم تو مرا می‌طلبد، آمدم ای جان
۴) امشب به قصه دل من گوش می‌کنی

۴۱- در کدام یک از بیت‌های زیر، هر یک از «طرفین تشبیه» بیش از یک کلمه نیست؟

۱) مرا ماهها، تو هم اینی و هم آن
تو گفستی بود یکسر دشت لاله
چو بر سوسن چکیده قطره باران
چو آتش را به دشت اندر، شبانان

۱) بهشت و حور خواهد دل ز یزدان
۲) ز بس بر دست‌ها پُر مر پیاله
۳) به گردن برش مروارید چندان
۴) مرا بگذاشت آن بت‌روی جانان

۴۲- در چند بیت از غزل زیر «تشبیه» وجود دارد؟

گفتی اگر بیند کسی، گفتم که حاشا می‌کنم
گفتم که با افسون‌گری، او را ز سر وامی‌کنم
گفتم که من خود را در او، عریان تماشا می‌کنم
گفتم که ارزان‌تر از این من با تو سودا می‌کنم
گفتم که صد سال دگر، امروز و فردا می‌کنم
گفتم ز تو دیوانه‌تر، دانی که پیدا می‌کنم

«گفتی که می‌بوسم تو را، گفتم تنها می‌کنم
گفتی ز بخت بد اگر، ناگه رقیب آید ز در
گفتی چه می‌بینی بگو، در چشم چون آینه‌ام
گفتی که پیوند تو را با نقد هستی می‌خرم
گفتی اگر از کوی خود، روزی تو را گویم برو
گفتی اگر از پای خود، زنجیر عشقت واکنم

۲) دو

۱) یک

۴) چهار

۳) سه

۴۳- آرایه تشبیه در کدام بیت بیشتر است؟

(رأی ۹۳)

هر روز که بی ساقی گل‌چهره نشستیم
تا بر دل کسی ننشیند غبار من
ماهی است عارض تو از نور آفریده
طایر اندیشه‌ام افتاد در دام هوس

۱) صد خار بلا از دل دیوانه ما خاست
۲) ای سیل اشک خاک وجودم به باد ده
۳) سروی است قامت تو از ناز سر کشیده
۴) مرغ دل تا دام زلف و دانه خال تو دید

۴۴- در کدام گزینه «تشبیه» می‌یابید؟

سخن‌شناس نئی جان من، خطا این‌جاست
که به بالای چمن از بُن و بیخم برکنند
ور بگویم دل بگردان رو بگرداند ز من
که جام جم نکند سود وقت بی‌بصری

۱) چو بشنوی سخن اهل دل مگو که خطاست
۲) بعد از این دست من و دامن آن سرو بلند
۳) چون شوم خاک رهش دامن بیفشاند ز من
۴) چو مستعد نظر نیستی وصال مجوی

۴۵- کدام گزینه تشبیه ندارد؟

عاشق بی‌شکوه را، آتش بی‌دود را
که تا بلبل به باغ آید نگه‌دار آشیانش را
باده تندی که بگدازد غم بالیده را
با گهر همسر کنم گر نکته سنجیده را

۱) نیست به گیتی دو چیز جستم و کم یافتم
۲) چو گل رفت از چمن با باغبان گفت از وفاداری
۳) کوه محنت سخت می‌کاهد مرا، ساقی بده
۴) در ترازوی صدف گوهر ننگد از نشاط

۴۶- تعداد «تشبیه» در کدام گزینه بیشتر است؟

و آنچه بجهد از زبان چون آتش است
عذر آورد که بهتر زین دختری ندارم
چندان که زدیم باز ننشست
که دل به دست کمان‌برویی است کافرکیش

۱) این زبان چون سنگ و فم (= دهان) آهن‌وش است
۲) افراسیاب طبعم ای بیژن شجاعت
۳) بر آتش عشقت آب تدبیر
۴) چو بید بر سر ایمان خویش می‌لرزم

۴۷- در کدام گزینه تعداد تشبیه متفاوت است؟

چراغ بلاغت بی‌فروختم
فرو می‌دویدش به عارض چو شمع
چشم همه بر لعل لب و گردش جام است
خالام چون آسمان شب‌زده بی‌اختراش

۱) شبی زیت (= روغن) فکرت همی سوختم
۲) شنیدم که می‌گفت و باران دمع (= اشک)
۳) گوشم همه بر قول نی و نغمه چنگ است
۴) خالی‌ام چون باغ بودا، خالی از نیلوفران

آزمون‌های جامع

آزمون ۱

۳۱۵- آرایه‌های بیت «مشو غمگین در میخانه را گر محتسب گل زد/ که جوش گل شراب لعل‌فام آورد
مستان را» کدام‌اند؟ (زمان ۹۳)

- ۱) کنایه، جناس، استعاره، تشبیه
۲) تشبیه، استعاره، مجاز، جناس تام
۳) کنایه، مجاز، حسن تعلیل، جناس تام
۴) تشبیه، مراعات نظیر، جناس، اسلوب معادله

۳۱۶- کدام گزینه آرایه‌های «تناقض، جناس، حس آمیزی و تناسب» را دارد؟

- ۱) همدمی نیست تا بگویم راز
۲) گر زیان بینی از زیان بینی
۳) ساکت بسیارگوی و ساکن گیتی‌نورد
۴) برآمیزی و بگریزی و بنمایی و بریایی
- ۱) خلوتی نیست تا بگیریم زار
۲) ور زبون گردی از زبان دانند
۳) اکمه (= کور) باریک‌بین و ابکم (= لال) شیرین‌مقال
۴) فغان از قهر لطفان‌دود و زهر شکرآمیزت
- ۳۱۷- در بیت «تا نگرود عیش شیرینش ز چشم شور، تلخ/ از سر پرمغز گردد پسته خندان در لباس» کدام آرایه‌های زیر دیده می‌شود؟

- ۱) واج‌آرایی، استعاره، حسن تعلیل، جناس
۲) تشبیه، تشخیص، حس آمیزی، کنایه
۳) تضاد، حسن تعلیل، ایهام، جناس
۴) استعاره، مراعات نظیر، اغراق، حس آمیزی

۳۱۸- اگر بیت‌های زیر را به دلیل دارا بودن یکی از آرایه‌های «حسن تعلیل، حس آمیزی، تشبیه، ایهام تناسب» به ترتیب، از بالا به پایین منظم کنیم، کدام ترتیب صحیح است؟ (نارج از کشور ۸۶+)

- الف) همی گفت و هر لحظه سیلاب درد
ب) دی گفت طیب از سر حسرت چو مرا دید
ج) گر نه مشک است از چه معنی شد سر زلفین یار
د) کی شعر تر انگیزد، خاطر که حزین باشد؟
- ۱) الف، ب، ج، د
۲) ج، ب، د، الف
۳) ج، د، الف، ب
۴) الف، د، ج، ب

۳۱۹- در کدام بیت آرایه‌های «تشبیه، استعاره، تشخیص، کنایه و مراعات نظیر» به کار رفته‌است؟ (انالی ۸۷)

- ۱) آب رخ گل بریخت لاله رخسار تو
۲) ناله برآمد ز کوه از اثر زاری‌ام
۳) تا خم زلف تو را دام دلم کرده‌اند
۴) با همه تیر بلا آمده بر دل مرا
- ۱) خرمن بلبل بسوخت زمزمه زار من
۲) تا تو کمر بسته‌ای از پی آزار من
۳) میل خلاصی نکرد مرغ گرفتار من
۴) از مژه‌ات بزن گشت بخت نگونسار من

۳۲۰- آرایه مطرح شده در مقابل کدام بیت درست است؟ (انالی ۸۷+)

- ۱) بادت به دست باشد اگر دل نهی به هیچ
۲) مرد عشق از ز پیش تیر بلا
۳) از حجاب عشق نتوانیم بالا کرد سر
۴) عقل دیوانه شد از سعدی دیوانه‌مزاج
- ۱) در معرضی که تخت سلیمان رود به باد (حسن تعلیل)
۲) روی در هم کشد مخوان مردش (استعاره)
۳) در تماشاگاه لیلی بید مجنونیم ما (ایهام)
۴) با پریشانی از آن بر سر حال خویشم (پارادوکس)

۳۲۱- کدام گزینه آرایه‌های بیت زیر را به‌درستی بیان کرده‌است؟

- «چو سوسن صد زبان داری زبان درکش از این زاری
 ۱) اسلوب معادله، تشبیه، تشخیص، مجاز
 ۲) تناقض، تشبیه، تشخیص، جناس
 ۳) حس آمیزی، کنایه، تناسب، استعاره
 ۴) تناقض، تشبیه، تشخیص، جناس»

۳۲۲- آرایه‌های برابر کدام گزینه درست است؟

- ۱) آن قدر همرهی از طالع خود می‌خواهم
 ۲) خنده‌چون مینای می‌کم‌کن، که‌چون خالی‌شدی
 ۳) در بهاران، پوست بر تن، پرده بیگانگی است
 ۴) چون زندگی به‌کام بود مرگ مشکل است
- که پر از بوسه کنم چاه زرخندان تو را! (تشبیه، تشخیص)
 می‌گذارد چرخ بر طاق فراموشی تو را (حسن تعلیل، کنایه)
 یا بسوزن، یا به می ده جبه و دستار را (اسلوب معادله، تناسب)
 پروای باد نیست چراغ مزار را (اسلوب معادله، مجاز)

۳۲۳- در کدام بیت «استعاره، تشبیه، تشخیص، جناس و مراعات نظیر» به کار رفته‌است؟ (انسانی ۸۶)

- ۱) فریبدون فرخ فرشته نبود
 ۲) گواهی دهیم کاین سخن‌ها ز اوست
 ۳) شبی چون شبه روی شسته به قیر
 ۴) نبد هیچ پیدا نشیب از فراز
- ز مُشک و ز عنبر سرشته نبود
 تو گویی دو گوشم بر آواز اوست
 نه بهرام پیدا نه کیوان نه تیر
 دلم تنگ شد زان شب دیرباز

۳۲۴- آرایه‌های «جناس، استعاره، اغراق، تضاد، کنایه» به‌ترتیب در کدام گزینه دیده می‌شود؟

- الف) جسم خاکی را ز غفلت چند معماری کنم؟
 ب) از درون سوزناک و چشم تر
 ج) خون هزار سرو دلاور به خاک ریخت
 د) ای دریاگر شبی در بر خرابت دیدمی
 ه) چه جای من؟ که در این روزگار بی‌فریاد
- ۱) ب، الف، د، ج، ب (۲) الف، ج، ب، ه، د
 ۳) ه، د، ب، ج، الف (۴) د، ج، ه، ب، الف
- چند اوقات گرامی صرف گل‌کاری کنم؟
 نیمه‌ای در آتشم نیمی در آب
 ای سایه! های‌های لب جو بیار کو؟
 سرگران از خواب و سرمست از شرابت دیدمی
 ز دست جور تو ناهید بر فلک نالید

۳۲۵- همه آرایه‌ها، به‌جز آرایه ..... در بیت زیر وجود دارد. (انسانی خارج از کور ۸۸)

- «آب اجل که هست گلوگیر خاص و عام
 ۱) جناس (۲) تشبیه (۳) مراعات نظیر (۴) تضاد
 بر حلق و بر دهان شما نیز بگذرد»

۳۲۶- آرایه‌های برابر کدام گزینه غلط است؟

- ۱) نخل آمید مرا جز بار دل حاصل نبود
 ۲) ز من به نکته رنگین چو لاله قانع شو
 ۳) موج خون دل فرهاد چو می‌زد بر کوه
 ۴) چون گل، درین حدیقه که‌جای‌قرار نیست
- حیف از آن عمری که صرف باغبانی شدم را
 که از برای درودن نکشته‌اند مرا
 ای بسا لعل که در دامن خارا می‌ریخت
 برگ نشاط، برگ سفر می‌شود مرا
- (تشخیص، اسلوب معادله)
 (حسن آمیزی، تشبیه)
 (تلمیح، اغراق)
 (استعاره، تناسب)

۳۲۷- تعداد استعاره‌های موجود در بیت زیر با کدام بیت برابر است؟

- «بر لؤلؤ خوشاب ز یاقوت زدی قفل
 ۱) ساقیا زنجیر مشکین را ز مه بردار زود
 ۲) نگار سروقد گل‌عذار پسته‌دهن
 ۳) گهی ز لعل گهربار دُر غلتان بیخت
 ۴) اگرچه عمر منی ای شب سیه بگذر
- وز غالیه زنجیر نهادی به قمر بر»
 بر رخ زردم نه آن یاقوت شگربریز را
 بت شکرلب بادام‌چشم مشکین‌خال
 گهی ز خامه به کافور مشک بپراکند
 وگر چه جان منی ای مه دوهفته برای

۳۲۸- کدام گزینه ابیات زیر را به ترتیب داشتن آرایه‌های «تشخیص، استعاره، تشبیه، کنایه، تناسب» مرتب می‌کند؟

- (الف) نه من ز حلقه دیوانگان عشقم و بس
 (ب) نیست در شهر نگاری که دل ما ببرد
 (ج) رخ برافروز که فارغ کنی از برگ کلم
 (د) عشق من با خط مشکین تو امروزی نیست
 (ه) گل ز حد برد تنعم نفسی رخ بنما
- (۱) د، ه، ج، ب، الف (۲) ج، ب، د، الف، ه (۳) ه، الف، ب، ج، د (۴) د، ه، د، ج، ب، الف

۳۲۹- آرایه‌های برابر کدام گزینه درست است؟

- (۱) چه کند کشته عشقت که نگوید غم دل
 (۲) نادر افتد که یکی دل به وصالت نهد
 (۳) تو که چون برق بخندی چه غمت دارد از آنک
 (۴) هر که با صورت و بالای تواش انسی نیست
- تو میندار که خون ریزی و پنهان ماند (تضاد، تناسب)
 یا کسی در بلد کفر مسلمان ماند (اسلوب معادله، تضاد)
 من چنان زار بگیرم که به باران ماند (تناقض، اغراق)
 حیوانی است که بالاش به انسان ماند (تضاد، تشبیه)

آزمون ۲

۳۳۰- در کدام بیت «تشبیه» و «جناس تام» به کار رفته است؟ (رایج ۸۴)

- (۱) داد عشاق بده، وقت خود از دست مده
 (۲) دل من بسته زنجیر سر زلف تو شد
 (۳) یاسخ تلخ تو و خنده شیرین با هم
 (۴) دوش سیلاب غم تا به سر زانو بود
- وقت آن است که گیری سخن ما در گوش
 با گرفتار خود ای سست وفا سخت مکوش
 نوش در نیش نهران گشته و نیش اندر نوش
 امشب ای دوست چه تدبیر که بگذشت از دوش

۳۳۱- آرایه‌های «تشبیه، حسن آمیزی، تناقض، ایهام، کنایه» به ترتیب در کدام گزینه دیده می‌شود؟

- (الف) گر شدیم از باده بدنام جهان تدبیر چیست؟
 (ب) نیست سیر عالم نیرنگ جای دم زدن
 (ج) جمله ره چکیده خون از سر تیغ عشق او
 (د) بر چهره‌ای که آب شود از نگاه گرم
 (ه) چه چراغ، چشم دارد دلم از شبان و روزان
- (۱) ج، د، ب، الف، ه (۲) ه، ج، ب، الف، د (۳) ب، ج، الف، د، ه (۴) ج، د، الف، ه، ب
- هم‌چنین رفته‌است در عهد ازل تقدیر ما
 عشق دریا‌های آتش دارد و هامون آب
 جمله کو گرفته بو از جگر کباب ما
 غفلت نگر که طرح تماشا فکنده‌ایم
 که به هفت آسمانش نه ستاره‌ای است باری

۳۳۲- در بیت «بوسه‌ای گر نژوده است ز باقوت لبش / دهن لاله چرا تا به جگر سوخته است؟!» کدام آرایه‌های ادبی یافت می‌شود؟

- (۱) تشبیه، استعاره، مراعات نظیر، حسن تعلیل
 (۲) تشبیه، استعاره، تشبیه، حسن تعلیل، تلمیح
 (۳) نغمه حروف، تشبیه، جناس، اسلوب معادله
 (۴) استعاره، تشبیه، اسلوب معادله، تلمیح

۳۳۳- یکی از آرایه‌های مقابل کدام بیت، نادرست است؟ (نسانی ۹۵)

- (۱) گوشه‌گیران قفس را نکت گلشن بس است
 (۲) از دل پر خون تراوش کم کند اسرار عشق
 (۳) همچو طوق قمریان آغوش ما گستاخ نیست
 (۴) خط عذار یار که بگرفت ماه از او
- دیده کنعانیان را بوی پیراهن بس است
 پرده‌پوش راز گوهر سینه دریا بس است
 جلوفای از دور از آن سرو روان ما را بس است
 خوش حلقه‌ای است لیک به در نیست راه از او
- (تلمیح، جناس) (استعاره، کنایه) (واج آرایه، استعاره) (ایهام، تشبیه)

۳۱۵- گزینه «۱» با رد کردن اسلوب معادله و جناس تام به ۱ می‌رسیم. حال باید آرایه‌های ۱ را بررسی کنیم: کنایه: گل زدن در جای، کنایه از بستن آن جاست. / جناس: «گل و گل» جناس ناقص حرکتی و «در و گر» جناس ناقص اختلافی دارند. / استعاره: جوش گل اضافه استعاری است و گل به چیزی که می‌جوشد تشبیه شده‌است. / تشبیه: شراب لعل فام تشبیه است، یعنی شراب به لعل تشبیه شده‌است. در این بیت جوش گل هم به شراب لعل فام تشبیه شده‌است.

۳۱۶- گزینه «۳» هر چهار ترکیب وصفی موجود در بیت، تناقض دارند. میان «ساکت» و «ساکن» جناس ناقص برقرار است و «شیرین‌مقال» (شیرین‌گفتار) حس‌آمیزی دارد. میان «اکمه» (کور) و «ابکم» (لال) تناسب برقرار است. در ۱ و ۲ نه تناقض داریم و نه حس‌آمیزی. در ۳ «قهر لطف‌اندود» و «زهر شکرآمیز» تناقض هستند و «قهر» و «زهر» جناس ناقص دارند. تناسب هم که به هر حال با شدت و ضعف در اکثر ابیات یافت می‌شود؛ اما در این بیت هم حس‌آمیزی نداریم.

۳۱۷- گزینه «۱» در این بیت واج‌آرایی /ش/ آشکار است؛ خندان بودن «پسته» هم تشخیص و بنابراین استعاره است. شاعر برای پوست پسته و شکاف داشتن آن دلیلی شاعرانه و غیرواقعی ذکر می‌کند و می‌گوید: دلیل این‌که پسته، دور از چشم دیگران می‌خندد این است که چشم نخورد! میان «سر» و «در» جناس برقرار است. توجه داشته‌باشید که در این بیت اغراق، تشبیه و ایهام وجود ندارد و گزینه‌های دیگر نمی‌توانند صحیح باشند.

۳۱۸- گزینه «۲» بررسی ابیات: بیت «الف»: «سیلاب درد» تشبیه است. درد به سیلاب تشبیه شده‌است. / بیت «ب»: «قانون شفا» یعنی قاعده‌ی معالجه و درمان؛ اما قانون و شفا نام دو کتاب مهم ابن‌سیناست که اولی در پزشکی و دومی در فلسفه است. این دو واژه در این معانی که مدنظر نیستند با هم تناسب دارند. / بیت «ج»: شاعر برای خوشبویی و تیرگی زلف یار دلیلی شاعرانه ذکر کرده‌است. / بیت «د»: «شعر تر» حس‌آمیزی دارد.

۳۱۹- گزینه «۱» تشبیه: لاله رخسار، رخسار به لاله تشبیه شده‌است. / تشخیص: آب رخ گل (آبروداشتن گل شخصیت‌بخشی به گل است). / استعاره: زمزمه زار من موجب سوختن خرمن بلبل شده است؛ پس «زمزمه زار من» استعاره‌ی مکتبه برای آتش است که خرمن بلبل را سوزانده است. / کنایه: «خرمن سوختن» کنایه از بینوا شدن و بر باد رفتن هستی است. / مراعات نظیر: «گل و لاله»، «گل و بلبل»

۳۲۰- گزینه «۴» «دیوانه شدن عقل» و نیز «با پریشانی بر سر حال خود بودن» هر دو، پارادوکس دارند، زیرا عقل (هوشیاری) و دیوانگی با یکدیگر جمع نمی‌شوند و نیز «پریشان بودن» مخالف بر سر حال خود بودن است که هم‌زمان به یک پدیده نسبت داده شده‌اند.

۳۲۱- گزینۀ «۲» شنیدن خبر از غنچهٔ لب‌بسته تناقض دارد. مخاطب به «سوسن» تشبیه شده و «جو» ادات تشبیه است. صد زبان داشتن سوسن و لب‌بسته بودن غنچه، تشخیص است. میان کلمات «باری»، «زاری» و «داری» جناس برقرار است.

۳۲۲- گزینۀ «۱» در این گزینۀ، زخندان به چاه تشبیه شده‌است و انتظار همراهی داشتن از طالع، تشخیص است. در ۲، «خالی شدن» کنایه از «مردن» است و «بر طاق فراموشی گذاشتن» کنایه از فراموش کردن (قدیم‌ها طاقچه‌ای در اتاق‌ها بود که چیزهای غیرضروری را آن‌جا می‌گذاشتند. بعد از مدتی ممکن است آن چیزها را از یاد ببرند؛ به این طاقچه، «طاق نسیان» (= فراموشی) می‌گفتند)؛ این بیت، حسن تعلیل ندارد. در ۳، «بین «جبه» و «دستار» تناسب وجود دارد؛ ولی اسلوب معادله در بیت وجود ندارد. در ۴، مصراع دوم مثالی برای مصراع اول است: اگر زندگی خوش باشد مردن دشوار است (همان‌طور که) چراغ مزار از خاموش شدن نمی‌ترسد چرا که زندگی تلخی دارد! اسلوب معادله در این بیت مشخص است. در این بیت مجاز نداریم.

۳۲۳- گزینۀ «۳» ابتدا سراغ تشخیص می‌رویم، از بین گزینه‌ها فقط ۲ تشخیص دارد.

بررسی آرایه‌های ۲: **استعاره و تشخیص**؛ روی شستن شب تشخیص و استعاره است. تشبیه: شب (مشبّه) چون (ادات تشبیه) شبه^۱ (مشبّه‌به) / جناس: شب، شبه؛ قیر، تیر / **مراعات نظیر**: بهرام، کیوان و تیر
 ۳۲۴- گزینۀ «۴» در بیت «د» کلمات «در» یا «گر» با «بر» و «سر»؛ و نیز کلمات «خراب» و «شراب» جناس دارند. در بیت «ج» «سرو» استعاره از «انسان‌های بلندقامت و استوار» است. در بیت «ه» نالدین ستارهٔ ناهید بر آسمان از جور و ستم، اغراق است. در بیت «ب» میان «آتش» و «آب» تضاد برقرار است و در بیت «الف»، «اوقات صرف گل‌کاری کردن» کنایه از «هدردادن وقت» است. بیت «الف»، جناس ندارد؛ بیت «د»، استعاره و اغراق ندارد.

۳۲۵- گزینۀ «۱» تشبیه: آب اجل اضافهٔ تشبیهی است. **مراعات نظیر**: گلو، حلق و دهان / **تضاد**: عام ≠ خاص
 • واژهٔ «بر» دو بار تکرار شده؛ ولی در هر دو بار یک معنا دارد و جناس به حساب نمی‌آید.

۳۲۶- گزینۀ «۱» این گزینۀ هیچ کدام از دو آرایه را ندارد. در ۲ «نکتۀ رنگین» حس‌آمیزی دارد و «من» به «لاله» تشبیه شده‌است. در ۳ به داستان عشق فرهاد به شیرین و کندن کوه توسط او اشاره شده‌است و اغراق در بیت آشکار است. در ۴ «حدیقه» (باغ) استعاره از جهان است و میان «گل» و «حدیقه» و «برگ» تناسب برقرار است.

۳۲۷- گزینۀ «۳» بیت سؤال، پنج استعاره دارد: «لؤلؤ» استعاره از «دندان»، «یاقوت» از «لب»، «غالبه» از «زلف»، «زنجیر» از «موی تابدار» و «قمر» استعاره از «چهره» است. بیت ۲ نیز ۵ استعاره دارد: «لعل» استعاره از «لب»، «گهر» از «حرف بارزش»، «دُرّ غلطان» از «سخن قیمتی»، کافور از کاغذ (به دلیل سفیدی) و مشک استعاره از نوشته‌ها (که به رنگ مشک می‌هستند) است.

۱. شبه با تلفظ «شَب: Šab-e» سنگی سیاه‌رنگ از جنس کربن است که از آن مجسمه و اسباب زینتی می‌ساختند.

۳۲۸- گزینه ۴» در بیت «ه» از حد به در بردن تنعم برای گل و نازیدن سرو تشخیص است. در بیت «د»، «جام هلالی» استعاره از «موی تازه روییده بر چهرهٔ محبوب» است. در بیت «ج»، «رخ» به «برگ گل» تشبیه شده‌است و «قد و قامت» به «سرو» (برتری‌دادن مشبه بر مشبّه به یکی از انواع تشبیه بود!) یادتان که نرفته؟! در بیت «ب» «دل بردن از کسی» کنایه از «شیفته و عاشق کردن او» است. «یار شدن بخت» کنایه از «خوش‌اقبالی» و «رخت بردن از جایی» کنایه از «رفتن از آن‌جا» است. در بیت «الف» میان «دیوانه» و «سلسله» (= زنجیر) تناسب برقرار است.

۳۲۹- گزینه ۴» میان «انسان» و «حیوان» تضاد برقرار است و جملهٔ «کسی که با صورت و قامت معشوق انس ندارد، حیوانی است که ظاهر آن، مانند انسان است»، حاوی تشبیه است.

بررسی سایر گزینه‌ها در ۱ تضاد، در ۲ اسلوب معادله و در ۳ تناقض نداریم.

آزمون ۲

۳۳۰- گزینه ۴» تشبیه: «سیلاب غم» اضافهٔ تشبیهی است. جناس تام: دوش (دیشب) و دوش (شانه) (در این بیت علاوه بر جناس تام و تشبیه، ایهام نیز وجود دارد زیرا دوش در مصراع دوم در هر دو معنی می‌تواند باشد).

۳۳۱- گزینه ۱» در بیت «ج»، «عشق» به «تیغ» تشبیه شده‌است. در بیت «د»، «نگاه گرم» حس‌آمیزی دارد. در بیت «ب» «دریاهای آتش» متناقض‌نماست. در بیت «الف» «عهد» ایهام دارد: «دوران» و «پیمان». در بیت «ه» «چشم داشتن» کنایه از «انتظار کشیدن» و «در هفت آسمان یک ستاره نداشتن» کنایه از «هیچ‌چیز نداشتن» است. در بیت‌های «ه» و «ج» حس‌آمیزی وجود ندارد.

۳۳۲- گزینه ۱» با رد کردن آرایه‌های تلمیح و اسلوب معادله به ۱ می‌رسیم: تشبیه: یاقوت لب اضافهٔ تشبیهی است. استعاره: دهن لاله اضافهٔ استعاری است. هم‌چنین جگرسوخته بودن لاله نیز تشخیص و استعاره است. مراعات نظیر: بوسه، لب و دهان / لب، دهن و جگر / حسن تعلیل: شاعر علت جگرسوخته بودن و سیاه‌رنگ بودن داخل گل‌برگ‌های لاله را گرفتن بوسه‌ای از لب معشوق بیان کرده‌است.

۳۳۳- گزینه ۱» بررسی گزینه‌ها ۱ تلمیح: به داستان زندگی حضرت یوسف (ع) و روشن شدن چشم یعقوب از بوی پیراهن یوسف اشاره شده‌است. جناس: در این بیت جناسی دیده نمی‌شود. ۲ استعاره: «سینهٔ دریا» اضافهٔ استعاری است. کنایه: «پرخون بودن دل» کنایه از غمگین بودن دل است. هم‌چنین «پرده‌پوشی کردن» کنایه از پنهان کردن چیزی است. ۳ واج آرایی: تکرار واج /س/ و /ر/ در این بیت (۵ بار) احساس می‌شوند. استعاره: سرو روان استعاره از معشوق است. ۴ ایهام: «به در نیست راه» در این بیت ایهام دارد: (۱) به درون دل محبوب راه ندارد. (۲) راه بیرون رفتن از آن وجود ندارد. تشبیه: خط عذار یار به حلقه تشبیه شده‌است.